

УДК 37.013.43:303.446.2
DOI: 10.24144/2524-0609.2024.54.18-23

Бойчук Валентина Сергіївна

аспірантка кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м.Київ, Україна
v.boichuk.asp@kubg.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-5803-5316>

МОДЕЛІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність проблеми міжкультурної компетентності у контексті розуміння особливостей різних культур. Зазначено причини актуальності даної проблематики: глобалізаційні й інтеграційні процеси, феномен міжкультурної взаємодії. Метою поданого дослідження є здійснення порівняльного аналізу моделей міжкультурної компетентності. Провідними методами обрано аналіз та систематизацію наукової літератури, дефініційний аналіз поняття «міжкультурна компетентність», зіставно-порівняльний аналіз. Представлено позиції, що є ґрунтовними у контексті проблеми дослідження, а саме: індивідуалістичні моделі, причинно-наслідкові моделі та системні моделі. З'ясовано, що індивідуалістичні моделі розглядають міжкультурну компетентність індивіда через призму його особистісних характеристик; причинно-наслідкові – досліджують роль та значення кожного компонента в системі міжкультурної компетентності; системні моделі – зосереджують увагу на визначенні і виявленні рівнів міжкультурної компетентності особистості. Відзначається, що міжкультурна компетентність виконує важливу роль для досягнення розуміння між різними культурами та їх представниками, забезпечує ефективну взаємодію з культурою, звичаями і традиціями іншої нації.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, модель міжкультурної компетентності, порівняльний аналіз, діалог культур.

Вступ. Після здобуття своєї незалежності Україна, як суверенна держава, обрала курс на проведення спільних дій разом з Європейськими країнами, спрямованих на збереження і розвиток європейської культури, обмін культурними цінностями, заохочення вивчення іноземних мов. З цією метою Верховна Рада України 24.02.1994, 15.05.2003 та 19.09.2013 ратифікувала, відповідно: Європейську культурну конвенцію (1954р.) [1], Європейську хартію регіональних мов і мов національних меншин (1992р.) [2], Рамкову Конвенцію Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства (2005р.) [3] у яких в тому числі, підкреслюється важливість міжкультурного діалогу, наголошується на ролі культурної спадщини і обов'язку кожного поважати культурну спадщину інших так само, як власну.

Також, у зв'язку із наявними глобалізаційними та інтеграційними процесами, враховуючи Рекомендації Європейського Парламенту та Ради «Про основні компетентності для навчання протягом усього життя» (2006 р.) [4], в Законі України «Про освіту» (2017 р.) [5] закріплено обов'язок нашої держави сприяти вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови, в державних і комунальних закладах освіти, а також визначено, що метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості. Згідно з вказаним Законом, досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, серед яких є культурна компетентність та здатність спілкуватися іноземними мовами [6].

Термін «компетентність», як наукову дефініцію ввів у широкий обіг американський лінгвіст Н. Хомський (Noam Chomsky) в середині 60-х років минулого сторіччя [7, с.52; 8, с.151]. В подальшому, у 70-80-ті роки ХХ сторіччя, феномен компетентності досліджували Д. Г. Гаймз (Dell Hathaway Hymes), Ю. Габермас (Jürgen Habermas), С. Крашен (Stephen Krashen), Р. Елліс (Robert Ellis), М. Роменвіль (Marc Romainville), М. Сміт (Mark Smith), Ф. Е. Вайнерт

(Franz Emanuel Weinert), Дж. Кулаген (John Coolahan) та інші вчені, які, з метою подолання розриву між теоретичними знаннями студентів і вимогами ринку праці, вважали за необхідне запроваджувати в учбові програми практичні заняття для набуття останніми необхідних вмінь та досвіду [9].

Термін «міжкультурна компетентність», який, у цілому, визначав здатність індивіда здійснювати комунікацію з представниками інших культур, виник невдовзі після того, як Е. Холл ввів в обіг поняття «міжкультурна комунікація» і почав проводити ретельне вивчення її процесів [10]. Так, Д. Мацумото розумів феномен «міжкультурна компетентність» як здатність здійснювати ефективну комунікацію в міжкультурному контексті [11]. М. Еверет і М. Томас визначали міжкультурну компетентність як «інструмент, завдяки якому індивідууми можуть ефективно та безконфліктно спілкуватися з людьми, які сповідують інші культурні цінності, ніж вони» [12]. На думку Дж. Летонена, значене поняття охоплює знання соціальних відносин, особливостей економічних, культурних, побутових та інших стосунків представників полікультурного суспільства, а також знання їхніх мов [13, с. 61].

Сучасні вітчизняні дослідники розглядають міжкультурну компетентність:

– як інтегральну властивість особи, що полягає в її готовності до міжкультурних контактів, комплексі знань, уявлень про сутність інших культур (мова, традиції, цінності, мистецтво, поведінка), здатності до діалогу культур, яка надає особі можливість продуктивної міжкультурної взаємодії [14];

– як здатність орієнтуватися в різних видах культури, системах цінностей та відповідних комунікативних нормах [15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що науковцями досліджено різні аспекти проблеми міжкультурної компетентності, а саме:

– сформовано підхід до вивчення міжкультурної компетентності у вигляді самостійного напрямку наукових досліджень (Б. Блум, Р. Хавінгхерст);

– сформульовано і обґрунтовано моделі міжкультурної компетентності (Х. Гамільтон, С. Тінг-Тумі, А. Курогі, Д. Брушке, Р. Вайсман, Д. Расмуссен, М. Хаммер, Д. Деардорфф, М. Беннет, П. Кінг, М. Бакстер Магольда);

– створено і удосконалено «Характеристики (міжкультурної) компетентності» індивіда (М. Сміт, Р. Езекіль);

– узагальнено особистісні характеристики міжкультурної компетентності (Дж. Харріс);

– проведено класифікацію чинників міжкультурної компетентності особистості (Б. Шпіцберг, В. Купак);

– досліджено процес формування міжкультурної компетентності студентів ЗВО (Я. Гнатенко, Н. Калашнік, Д. Костенко, О. Кричківська, А. Любас, О. Пришляк, С. Радул, Н. Самойленко, І. Сафонова);

– досліджено процес формування міжкультурної компетентності учнів середніх шкіл (Н. Іванець, А. Рутковська).

Мета статті: здійснення порівняльного аналізу моделей міжкультурної компетентності. **Методи дослідження:** аналіз та систематизація наукової літератури для з'ясування моделей міжкультурної компетентності, їх зіставно-порівняльний аналіз, дефініційний аналіз поняття «міжкультурна компетентність».

Виклад основного матеріалу. Як свідчать наукові джерела, феномен міжкультурної компетентності розглядався спершу, насамперед з соціальної точки зору, і свою увагу, дослідники зосереджували саме на соціальних чинниках міжкультурної компетентності – здатності індивіда адекватно сприймати іншу культуру, адаптуватись та соціалізуватись в ній, наявності знань і зразків поведінки для спілкування з іноземцями [16; 17].

У подальшому, вказані чинники міжкультурної компетентності були доповнені додатковими вимогами особистісного характеру, такими як: гнучкість, прихильність, відповідальність, автономність, самовпевненість і енергійність [18], наявність широкого кола інтересів, комунікабельність, володіння іноземною мовою і переконливість [19], терпіння, толерантність, культурну чутливість, дружельюбність, внутрішню стійкість, реалізм цілей, а також здатність людини до аргументування власної позиції, до узгодження та компромісу, до співпраці в міжкультурній ситуації і в міжкультурній команді [20].

Пізніше, вчені здійснили класифікацію чинників міжкультурної компетентності особистості розділивши їх на «умови», за яких зазвичай формується ця компетентність: власна і «чужа» культура, навколишнє середовище, соціальні функції, комунікативна ситуація, стосунки з оточуючими, та «результати»: ототожнення, правильність інтерпретації, актуальність, доречність, адекватність і ефективність поведінки, асиміляція, уподібнення для досягнення цілей, сатисфакція і взаєморозуміння з комунікантом [21].

У цей же період, по мірі розвитку наукового знання, аналізуючи отриману статистичну інформацію, емпіричні дані індивідуальних опитувань, а також результати експертних обговорень, вчені створювали різні моделі міжкультурної компетентності. Серед тих моделей, які є достатньо цікавими і викликають у нас науковий інтерес можна назвати наступні: модель розвитку міжкультурної компетентності М. Беннета, модель

компонентів міжкультурної компетентності Х. Гамільтона, модель міжкультурної компетентності С. Тінг-Тумі і А. Курогі, модель міжкультурної компетентності управління тривогою/невизначеністю Д. Брушке, Р. Вайсмана, Д. Расмуссена і М. Хаммера (на основі теорії управління тривожністю та невизначеністю В. Гудикунста), модель міжкультурної завершеності П. Кінга та М. Бакстер Магольди, пірамідална модель міжкультурної компетентності Д. Деардорфф (див. Табл. 1) [13].

З аналізу змісту даних моделей міжкультурної компетентності вбачається, що у більш простих моделях науковці враховували лише вищевказані властивості індивіда (елементи), які були згруповані в такі компоненти як мотивація, знання, вміння та навички.

Відповідно, такі моделі розглядали міжкультурну компетентність індивіда виключно через призму його особистісних характеристик, у зв'язку з чим ці моделі отримали назву «індивідуалістичні» (individualbased models). Їх важливість полягає в тому, що вони зосереджують увагу саме на тих властивостях людини, без яких ефективна міжкультурна комунікація є взагалі неможливою.

Прикладом таких моделей є модель компонентів міжкультурної компетентності, яку в 1998 році запропонував Х. Гамільтон (H. Hamilton), а також модель міжкультурної компетентності С. Тінг-Тумі (S. Ting-Toomey) створена разом з А. Курогі (A. Kurogi) в тому ж році на основі її теорії підтримки іміджу.

Модель Х. Гамільтона передбачала такі обов'язкові компоненти міжкультурної компетентності індивіда, як-от:

– знання про себе, свою культуру, про подібності і відмінності в культурах та про їх вплив на спілкування, про утиски і шляхи їх подолання,

– навички саморефлексії, здатність сприймати різні точки зору і розуміти відмінності в контекстах, відхиляти акти дискримінації як стосовно себе, так і стосовно інших,

– ставлення (однаково шанобливе) до цінностей власної і чужої культури, уникнення етноцентричних припущень [23].

Модель міжкультурної компетентності С. Тінг-Тумі безпосередньо пов'язана з її ж теорією підтримки іміджу і тому приділяє особливу увагу тим знанням, вмінням і навичкам, які допомагають людині «зберегти обличчя» та не потрапити у незручне становище в процесі міжкультурної комунікації. Зокрема, здатності до спостереження, діалогу і співпраці, співпереживання, вмінню слухати і розуміти іншопольованого співрозмовника, адаптуватись, будувати довірливі стосунки, а також не «лізти із власним статутом в чужий монастир». У зв'язку з цим, дана модель надає перевагу поведінковому та когнітивному компонентам перед мотиваційним [24].

Наступним кроком у вивченні структури міжкультурної компетентності були так звані «причинно - наслідкові» (causal path models) моделі, які досліджують роль та значення кожного компонента в системі міжкультурної компетентності, його вплив на інші компоненти, а також і на загальний результат міжкультурної комунікації.

Таблиця 1

Моделі міжкультурної компетентності: порівняльний аналіз

Види моделей міжкультурної компетентності	Назва моделі міжкультурної компетентності	Рік виникнення моделі міжкультурної компетентності	Зміст моделі міжкультурної компетентності	Особливості видів моделей міжкультурної компетентності
Індивідуалістичні	Модель компонентів міжкультурної компетентності Х. Гамільтона	1998 р.	знання про подібності і відмінності в культурах; шанобливе ставлення до цінностей власної і чужої культури	розглядали міжкультурну компетентність індивіда через призму його особистісних характеристик
	Модель міжкультурної компетентності С. Тінг-Тумі	1998 р.	вміння слухати і розуміти іншокультурного співрозмовника	
Причинно-наслідкові	Модель міжкультурної компетентності управління тривогою/невизначеністю Д. Брушке, Р. Вайсмана, Д. Расмуссена і М. Хаммера	1998 р.	наявність компонентів «зниження тривожності» і «характерна впевненість»	досліджують роль та значення кожного компонента в системі міжкультурної компетентності
	Пірамідальна модель міжкультурної компетентності Д. Деардорффа	2006 р.	основою міжкультурної компетентності виступає компонент мотиваційне «ставлення» індивіда	
Системні	Модель розвитку міжкультурної компетентності М. Беннета	1986 р.	розуміння і визнання індивідом культурних відмінностей	зосереджують увагу на визначенні і виявленні рівнів міжкультурної компетентності особистості
	Модель міжкультурної завершеності П. Кінга та М. Бакстер Магольди	2005 р.	перехід до вищого рівня міжкультурної компетентності відбувається в міру накопичення індивідом відповідних знань, вмінь і навичок	

Зокрема, причинно - наслідковою є модель міжкультурної компетентності управління тривогою/невизначеністю Д. Брушке, Р. Вайсмана, Д. Расмуссена, М. Хаммера (J. Brusckke, R. Wiseman, J. Rasmussen, M. Hammer) створена ними в 1998 році на основі теорії управління тривожністю та невизначеністю В. Гудинкста.

Автори даної моделі вважають, що запорукою реалізації компонента «задоволення» від досягнення взаєморозуміння з представниками іншої культури є наявність компонентів «зниження тривожності» і «характерна впевненість», які у свою чергу залежать від таких компонентів, як:

– «міжособистісні характерні особливості» (близькість, привабливість),

– «міжгрупові характерні особливості» (культурна ідентичність, знання «чужої» культури, ступінь культурної схожості),

– «фактори обміну комунікаційними повідомленнями» (володіння іноземною мовою, саморозкриття, інтерактивні і пасивні стратегії здобуття знань),

– «фактори, що полегшують контакт з представниками іншої культури» (позитивне ставлення і сприятливий досвід комунікації) [25].

Також, причинно-наслідковою є і пірамідальна модель міжкультурної компетентності Д. Деардорффа

(D. Deardorff) розроблена нею у 2006 році. В цій моделі взаємозв'язки між компонентами міжкультурної компетентності особистості впорядковані і унаочнені у вигляді вертикальної структури, а самі ці компоненти розташовані у вигляді піраміди, де її нижчі рівні є фундаментом на якому базуються вищі рівні.

Так, у Д. Деардорффа основою міжкультурної компетентності виступає компонент мотиваційне «ставлення» індивіда (повага до культурної різноманітності, відкритість, толерантність), на ньому ґрунтуються компонент «знання та розуміння» культур і світоглядів (в т.ч. культурна самосвідомість, соціолінгвістичне усвідомлення), а також компонент «вміння» (слухати, спостерігати, оцінювати, аналізувати, співвідносити, інтерпретувати). Відповідно, над знаннями, розуміннями і вміннями знаходиться компонент «бажані для людини внутрішні результати» (етнореляційний погляд, співпереживання, гнучкість і адаптованість до нового культурного середовища, стилів поведінки і спілкування), а на самій вершині піраміди – компонент «бажані зовнішні результати» (ефективне спілкування, яке здатне забезпечити досягнення взаєморозуміння з комунікантом) [27].

Необхідно зазначити, що незважаючи на ту надзвичайно корисну роль, яку відіграли у вивченні явищ міжкультурної комунікації індивідуалістичні і причинно

– наслідкові моделі міжкультурної компетентності, на даний час серед вчених найбільш поширеними є більш складні – «системні» моделі (systemic models) міжкультурної компетентності, які враховують додаткові чинники завдяки яким можна визначити її рівні.

Проведений нами аналіз системних моделей приводить до висновку про те, що вони оперують тими ж самими елементами і компонентами міжкультурної компетентності, як і «індивідуалістичні» моделі, але розглядають міжкультурну компетентність індивіда з точки зору її формування, в динаміці, застосовуючи при цьому певні часові рамки для поділу даного процесу на стадії. Тим самим, «системні» моделі зосереджують увагу на визначенні і виявленні рівнів міжкультурної компетентності особистості для забезпечення її перспективного розвитку.

Зокрема, одна з перших таких моделей – модель розвитку міжкультурної компетентності М. Беннета (M. Bennett), яку він оприлюднив у 1986 році, побудована на тезі, що міжкультурне навчання може допомогти людині подолати нерозуміння і неприйняття культурних відмінностей шляхом підвищення індивідуальної міжкультурної чутливості. Так, на думку автора, оскільки деякі люди не усвідомлюють існування культурних відмінностей, вони вважають, що всі інші, в тому числі іноземці, сприймають світ так само, як і вони. У зв'язку з цим, для підвищення міжкультурної чутливості цих людей (і як наслідок – міжкультурної компетентності) необхідно акцентувати їх увагу на тому, що існує багато поглядів на різні речі і сформулювати до цього толерантне відношення. У ході правильно організованого міжкультурного навчання індивід починає розуміти і визнавати культурні відмінності, сприймати їхнє право на існування, а згодом інтегрує в своїй свідомості та поведінці елементи різних культур [22].

Даний процес сприйняття конкретною особистістю культурних відмінностей М. Беннет поділив на шість етапів, три з яких етноцентристські, коли людина сприймає свою культуру як домінуючу по відношенню до інших культур, і три – етнорелятивістські, коли людина визнає цінність і рівноправність будь-яких інших культур, а саме:

- етап заперечення, який може проявлятися через сепаратизм чи ізоляцію, на якому культурні відмінності взагалі не сприймаються, а власна культура є єдиною можливою,

- етап захисту, на якому є усвідомлення культурних відмінностей, але вони сприймаються як загроза, є небажаними, а власна культура є єдиною правильною,

- етап мінімізації (применшення), на якому є прийняття існування культурних відмінностей, проте видається що їх значимість несуттєва,

- етап визнання (схвалення), на якому приймаються відмінності в поведінці, в звичаях, в культурних цінностях, різні погляди на світ,

- етап адаптації (присотосування), на якому з'являється емпатія, здатність дивитись на світ, як представник іншої культури, плюралізм і розуміння корисності зміни власної поведінки в певній ситуації для досягнення своїх комунікативних цілей,

- етап інтеграції, на якому інша культура не відрізняється від рідної, а ідентичність індивіда інтегрує в собі її елементи [22].

Цікавою є модель міжкультурної завершеності (Intercultural Maturity Model) П. Кінга та М. Бакстер Магольди (P. King, M. Baxter Magolda) представлена ними в 2005 році, яка виокремлює початковий, проміжний та зрілий рівні міжкультурної компетентності людини, які визначаються залежно від обсягу її соціокультурних знань, чутливості, еволюційних і адаптивних можливостей та здатності до усвідомлення і поваги цінностей іншої культури. Перехід до вищого (більш довершеного) рівня міжкультурної компетентності індивіда відбувається поступово, у міру накопичення ним відповідних знань, вмінь і навичок, в тому числі за рахунок постійної взаємодії з представниками інших культур і аналізу отриманого досвіду. У свою чергу, це робить більш етнорелятивним внутрішнє ставлення особистості як до окремих представників інших культур, так і до іншопольованого навколишнього середовища у цілому [26].

Висновки. Підсумовуючи, відзначимо, що моделі міжкультурної компетентності поділяються на індивідуалістичні, причинно-наслідкові та системні. Індивідуалістичні – розглядали міжкультурну компетентність індивіда через призму його особистісних характеристик, причинно-наслідкові – досліджують роль та значення кожного компонента в системі міжкультурної компетентності. Пріоритетними для нас є системні моделі, які крім вказаного, зосереджують увагу на визначенні і виявленні рівнів міжкультурної компетентності, є більш точними і адекватними, дозволяють створити наукові інструменти для визначення критеріїв і рівня міжкультурної компетентності конкретної особистості та визначити оптимальні шляхи її розвитку. Подальшого вивчення потребує аспект можливості і доцільності імплементації даних моделей у вітчизняному освітньому просторі.

Список використаної літератури

1. Європейська культурна конвенція 1954 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_213#Text (дата звернення: 27.03.2024).
2. Європейська хартія регіональних мов і мов національних меншин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text (дата звернення: 27.03.2024).
3. Рамкова Конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_719#Text (дата звернення: 27.03.2024).
4. Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про основні компетентності для навчання протягом усього життя». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_988#Text (дата звернення: 27.03.2024).
5. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 27.03.2024).
6. Бойчук В. С. Формування мовної особистості підлітка в контексті загальноєвропейської інтеграції. Мова й література у проєкції різних наукових парадигм: матеріали XIV Всеукр. студ.-викл. наук.-практ. конф. (м.Полтава, 21 квітня 2023 р.). Полтава: ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка», 2023. С.278–282.
7. Вішнікіна Л. П. Методична система формування предметної компетентності з географії в учнів основної школи: дис. ...д. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2018. 630 с.
8. Кокнова Т. А. Теорія і практика формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки : дис. ...д. пед. наук : 13.00.04. Старобільськ, 2021. 610 с.

9. Локшина О. І. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу : дис. ...д. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2011. 465 с.
10. Hall E. T. The silent language. New York: Anchor, 1959. 217 p.
11. Matsumoto D., Juang L. Culture and Psychology. Wadsworth Publishing, U.S.A., 2007. 544 p.
12. Rogers E, Steinfatt Th. Intercultural Communication. Illinois: Waveland Press, Inc. Prospect Heights, 1999. 292 p.
13. Пришляк О. Ю. Теорія і методика формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій: дис. ...д. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2021. 417 с.
14. Коваленко О. Ю. Культурологічний підхід при формуванні міжкультурної компетентності в процесі вивчення іноземних мов студентами-економістами. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія. 2015. №15 (1). С.170–172.
15. Сафонова І. О. Аксиологічні засади формування в іноземних студентів університету міжкультурної компетентності: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2015. 297 с.
16. Bloom B. S. Taxonomy of educational objectives. Handbook 1: The cognitive domain. New York: David McKay, 1956. 144 p.
17. Havinghurst R. J. The social competence of middle-aged people. Genetic Psychology Monographs. 1957. № 56. P.297–375.
18. Smith M. B. Explorations in competence: A study of Peace Corps teachers in Ghana. American Psychologist. 1966. №21. P. 555–556.
19. Ezekiel R. S. The personal future and Peace Corps competence. Journal of Personality and Social Psychology, 8. Monograph Suppl. 1968. №2. P.1–26.
20. Harris J. G. Identification of cross-cultural talent: The empirical approach of the Peace Corps / In R.W. Brislin (Ed). Culture learning: Concepts, applications, and research. Honolulu: University of Hawaii, 1977. P.182–194.
21. Spitzberg B. H., Cupach W. R. Interpersonal communicative competence. Beverly Hills, CA: SAGE, 2009. 195 p.
22. Bennett M., Allen W. Developing intercultural competence in the language classroom / In D.L.Lange, R.M.Paige (Eds.). Culture as the core: Perspectives on culture in second language learning. Greenwich, CT: Information Age Publishing, 2003. 251 p.
23. Hamilton H., Richardson M., Shuford B. Promoting multicultural education: A holistic approach. College Student Affairs Journal. 1998. №18. P.5–17.
24. Ting-Toomey S., Kurogi A. Facework competence in intercultural conflict: An updated face-negotiation theory. International Journal of Intercultural Relations. 1998. No.22. P.187–225.
25. Hammer M. R., Wiseman R. L., Rasmussen J. L., Brusckie J. C. A test of anxiety/uncertainty management theory: The intercultural adaptation context. Communication Quarterly. 1998. №46. P.309–326.
26. King P. M., Baxter Magolda M. B. A developmental model of intercultural maturity. Journal of College Student Development. 2005. №46. P.571–592.
27. Deardorff D. K. Synthesizing conceptualizations of intercultural competence: A summary and emerging themes / In D.K.Deardorff (Ed.). The SAGE handbook of intercultural competence. Los Angeles: SAGE Publishing Thousand Oaks, 2009. P.264–270.

References

1. Yevropeiska kulturna konventsia 1954 roku [European Cultural Convention of 1954]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_213#Text (in Ukrainian)
2. Yevropeiska khartiia rehionalnykh mov i mov natsionalnykh menshyn European [Charter for Regional or Minority Languages]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text (in Ukrainian)
3. Ramkova Konventsia Rady Yevropy pro znachennia kulturnoi spadshchyny dlia suspilstva [Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_719#Text (in Ukrainian)
4. Rekomendatsii Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady Yevropeiskoho Soiuzu «Pro osnovni kompetentnosti dlia navchannia protiahom usoho zhyttia» [Recommendation of the European Parliament and of the Council of the European Union on the Core Competences for Lifelong Learning]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_988#Text (in Ukrainian)
5. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine «On Education»] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian)
6. Boichuk, V.S. (2023). Formuvannia movnoi osobystosti pidlitka v konteksti zahalnoevropeiskoi intehratsii. *Language and literature in the projection of different scientific paradigms – Proceedings of XIVth All-Ukrainian student-teacher scientific and practical conference* (pp.278–282). Luhansk Taras Shevchenko National University. (in Ukrainian)
7. Vishnikina, L.P. (2018). *Metodychna systema formuvannia predmetnoi kompetentnosti z heohrafii v uchniv osnovnoi shkoly* [Methodological system for the formation of subject competence in geography in primary school students]. Unpublished Doctoral dissertation. Kyiv (in Ukrainian)
8. Koknova, T.A. (2021). *Teoriia i praktyka formuvannia linhvometodychnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv inozemnykh mov u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Theory and Practice of Forming Linguistic and Methodological Competence of Future Foreign Language Teachers in the Process of Professional Training]. Unpublished Doctoral dissertation. Starobilsk (in Ukrainian)
9. Lokshyna, O.I. (2011). *Tendentsii rozvytku zmistu shkilnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu* [Trends in the development of school education content in the European Union]. Unpublished Doctoral dissertation. Kyiv. (in Ukrainian)
10. Hall, E.T. (1959). *The silent language*. Anchor.
11. Matsumoto, D., & Juang, L. (2007). *Culture and Psychology*. Wadsworth Publishing.
12. Rogers E., & Thomas, M. (1999). *Steinfatt. Intercultural Communication*. Waveland Press, Inc. Prospect Heights.
13. Pryshliak, O.Yu. (2021). *Teoriia i metodyka formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii* [Theory and Methods of Forming Intercultural Competence of Future Specialists in Socio-Nomic Professions]. Unpublished Doctoral dissertation. Ternopil (in Ukrainian)
14. Kovalenko, O.Y. (2015). *Kulturolohichni pidkhid pry formuvanni mizhkulturnoi kompetentnosti v protsesi vyvchennia inozemnykh mov studentamy-ekonomistamy* [Cultural approach to the formation of intercultural competence in the process of learning foreign languages by students of economics]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series Philology*, 15(1), 170–172. (in Ukrainian)
15. Safonova, I.O. (2015). *Aksiologichni zasady formuvannia v inozemnykh studentiv universytetu mizhkulturnoi kompetentnosti* [Axiological basis for the formation of intercultural competence in foreign university students]. Unpublished Candidate dissertation. Kyiv. (in Ukrainian)
16. Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of educational objectives. Handbook 1: The cognitive domain*. David McKay.
17. Havinghurst, R.J. (1957). The social competence of middle-aged people. *Genetic Psychology Monographs*, 56, 297–375.
18. Smith, M.B. (1966). *Explorations in competence: A study of Peace Corps teachers in Ghana*. American Psychologist.

19. Ezekiel, R.S. (1968). The personal future and Peace Corps competence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 8, *Monograph Suppl.*, 2, 1–26.
20. Harris, J.G. (1977). Identification of cross-cultural talent: The empirical approach of the Peace Corps. In R.W. Brislin (Ed). *Culture learning: Concepts, applications, and research* (pp.182–194). University of Hawaii.
21. Spitzberg, B.H., & Cupach, W.R. (2009). *Interpersonal communicative competence*. CF: SAGE.
22. Bennett, M., & Allen, W. (2003). Developing intercultural competence in the language classroom. In D.L.Lange, R.M.Paige (Eds.). *Culture as the core: Perspectives on culture in second language learning*. Information Age Publishing.
23. Hamilton, H., Richardson, M., & Shuford, B. (1998). Promoting multicultural education: holistic approach. *College Student Affairs Journal*, 18, 5–17.
24. Ting-Toomey, S., & Kurogi, A. (1998). Facework competence in intercultural conflict: An updated face-negotiation theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 22, 187–225.
25. Hammer, M.R., Wiseman, R.L., Rasmussen, J.L., & Bruschke, J.C. (1998). A test of anxiety/uncertainty management theory: The intercultural adaptation context. *Communication Quarterly*, 46, 309–326.
26. King, P.M., & Baxter Magolda, M.B. (2005). A developmental model of intercultural maturity. *Journal of College Student Development*, 46, 571–592.
27. Deardorff, D.K. (2009). Synthesizing conceptualizations of intercultural competence: A summary and emerging themes / In D.K.Deardorff (Ed.). *The SAGE handbook of intercultural competence* (pp.264–270). SAGE Publishing Thousand Oaks,

Стаття надійшла до редакції 29.03.2024 р.

Стаття прийнята до друку 02.04.2024 р.

Boichuk Valentyna

PhD Student

Department of Education, Psychological and Pedagogical Sciences
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine

MODELS OF INTERCULTURAL COMPETENCE: COMPARATIVE ANALYSIS

Abstract. The article substantiates the relevance of the problem of intercultural competence in the context of understanding the characteristics of different cultures. The reasons for the relevance of this issue are indicated: globalisation and integration processes, the phenomenon of intercultural interaction. The purpose of this study is to carry out a comparative analysis of the models of intercultural competence. The main methods used are analysis and systematisation of scientific literature, comparative and contrastive analysis, and definition analysis of the concept of «intercultural competence». The article presents the positions that are fundamental in the context of the research problem, namely: individualistic models (H. Hamilton's model of components of intercultural competence, S. Ting-Toomey's model of intercultural competence); causal models (J. Bruschke's, R. Wiseman's, J. Rasmussen's, M. Hammer's model of intercultural competence in managing anxiety/uncertainty, and D. Deardorff's pyramidal model of intercultural competence); and systemic models (M. Bennett's model of intercultural competence development; P. King's and M. Baxter Magolda's model of intercultural completeness). It has been found that individualistic models consider the intercultural competence of an individual through the prism of his/her personal characteristics; causal models – study the role and importance of each component in the system of intercultural competence; systemic models – focus on defining and identifying the levels of intercultural competence of an individual. It is noted that intercultural competence plays an important role in achieving understanding between different cultures and their representatives, and ensures effective interaction with the culture, customs and traditions of another nation. The possibility and expediency of implementing these models in the domestic educational environment requires further study.

Key words: intercultural competence, model of intercultural competence, comparative analysis, dialogue of cultures.